

Dr. Ercan YAVUZ

Türk Tabipleri Birliği SSK Kolu Çalışmanı
İşyeri Hekimi

- SSK ilaç üreticisi konumundadır,
- SSK Türkiye'de en fazla ilacı alıcı konumunda olan kamu kurumudur,
- SSK'nın sağlık sigortacılığı dalında ilaç giderleri yıllar içerisinde artmaktadır,
- SSK'nın ilaç giderlerinin azaltılması SSK'nın ilaç fabrikalarının geliştirilmesi ile aşılabacağı görülmüştür,
- SSK ilacı ucuz alıp pahalıya satar,
- SSK'nın 1996 yılında uygulamaya koyduğu ucuz ilaç alımı kısa sürede ekonomik görülse bile süreçte ilaç fabrikasını kapatan uygulama olacaktır,
- SSK ilaç fabrikaları en çok tükettiği ilaçları üretir,
- SSK bazı ilaçların üretimini durdurmuştur. Bunların en önemlileri serum ve hemodiyaliz solüsyonlarıdır.

İlaç

İlaç zorunlu tüketim maddeleri arasında yer alması nedeni ile bu sektörde kârlılık oranı yüksektir.

Zorunlu tüketim maddelerinden olduğu için talep daralması olmamakta ekonomik krizden etkilenmemektedir.

Firmalar ürettikleri ilaçların fiyatlarını maliyeti üzerinden değil "ONSUZ OLMAZ" niteliğini ve yararını göz önünde tutarak fiyatı serbestçe belirleyebilmektedir.

İlaçta Patent

Son yıllarda sağlık alanında çok tartışılan konu olmakla beraber işin aslı şudur: Her hangi bir ülkede bir ilacın üretimi ve satışı ile ilgili tüm haklar o ilacı bulan kişi ya da firmaya aittir. Başka bir deyişle

SSK'NIN İLAÇ POLİTİKALARINA KAMUSAL YAKLAŞIM

bir firma bir ilacın patent hakkını aldığı zaman o ilacı yalnız kendisi üretebilir ve başka firmaların üretmesini engelleme imtiyazına sahiptir.

İnsanlara acı çektiren hastalıklara karşı etkili bir ilacın bulunması kamunun ve sermaye yönetiminin bakışlarını farklılaştırır. Şirketler/sermaye optimal ekonomik kapasitenin üstüne çıkmayan ilaçları üretmez.

Bu nedenle toplumda az rastlanan ama ölümcül olan, acı veren hastalıkların örneğin; tüberküloz için araştırma ve yatırım yapılmadığı gibi ilaç yapan özel teşebbüs de bulunmaz. Çünkü "ekonomik" bulunmaz.

İlaç sanayinde ulusal ve uluslararası tekellerin rakipleri, kamu yararına ilaç üreten kuruluşlar, olursa o zaman ilaçta piyasa düzenleyicisi görev de yerine getirilmiş olur.

İlaçta uluslararası tekeller kârlı olan bu alanı kamuya bırakmak istemezler. SSK'nın ilaç giderlerine çok az katkısına rağmen ilaç üretiminde bir kamu kuruluşunun hizmeti açısından ne denli önemli olduğu yazının konusu olacak.

Ülkemiz ve SSK'nın İlaç Üretiminden Tarihçe

Türkiye'de ilaç ve eczacılığın öncüleri hristiyan toplumundan gelen eczacılar olmuştur.

1820 yılında iki adet olan müstahzar ilaç (hazır ilaç) 1880'li yıllarda 100'lere ulaşmıştır.

1926'lı yıllarda Cumhuriyetin Sağlık Bakanlığı ulusal ilaç sanayisinin gelişmesini sağlamak amacı ile Türkiye'ye ithaline müsaade edilen müstahzarat ve

edilmeyen mühtahzarat olmak üzere iki liste yayınladı.

İthaline müsaade edilmeyenler listesinde etkisi kesin olmayan ve Türkiye’de yapılması mümkün görülen ilaç adları yer alıyordu. 1954’te yürürlüğe giren “Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu” ile yabancı firmaların ülkemizde hazır ilaç yapım tesisleri kurulmasının önü açıldı.

Yerli sermayenin ilaç üretimine ilgisi Marshall yardımları çerçevesinde olmuştur. İlk olarak Eczacıbaşı ilaç fabrikaları ile üretim yapılmıştır.

SSK’nın ilk girişimleri

SSK’da 1970’li yıllar, giderek artan sigortalı işçi ve bakmakla yükümlü oldukları eş ve çocuklarının sağlık ve dolayısıyla ilaç sorununa yönelik çözümler konusunda tartışmalara başlandığı yıllardı.

Bu yıllarda kamunun ilaç alanındaki üretim yapan sadece bir birimi vardı ki o da ordu ilaç fabrikasıdır.

1970’li yıllarda ülkemizde ilaç üreten ve dış alım yapan toplam 103 firma olmasına rağmen bunun 10 kadarı payın büyüğünü alıyordu.

Ülkenin 1977’de toplam ilaç girdileri tutarı beş milyar, 1978 yılında toplam ilaç gideri 8,5 milyar TL’dir.

Bu gün olduğu gibi o yıllarda SSK iyi bir müşteri olarak görülüyordu ve ülkemizdeki yıllık ilaç tüketiminin 1/6 - 1/8’i SSK tarafından gerçekleştiriliyordu. SSK’nın yıllık ilaç gideri; 1977’de 770 milyon, 1978’de bir milyar ve SSK’nın 1978 yılında sağlık giderleri altı milyar 750 milyon TL’dir.

1960 ve 1970’li yıllar, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplumsal muhalefetin güçlendiği ve politik görüş olarak da üretim ve planlamanın merkezi ve kamusal alanlarda olmasını öngören meslek odaları (Türk Tabipleri Birliği, Türk Eczacılar Birliği vb.) ve işçi sendikaları gibi yapıların güçlü olduğu yıllardı.

1973 seçimleri ile dönemin hükümeti SSK Genel Müdürlüğü’ne (Türk Tabipleri Birliği başkanlığını da uzun süre yapan) Dr. Erdal Atabek’i atar.

Erdal Atabek Başkanlığında SSK Yönetim Kurulu 506 sayılı SSK Yasası’nda bir kısım değişiklikler yaparak SSK ilaç fabrikalarının kurulabilmesinin önünü açar.

SSK Genel Müdürlüğü bir çalışma grubu ile ilaç fabrikasının kuruluş çalışmalarını sürdürürken ulusal ve ulusüstü ilaç şirketleri de hükümetler düzeyinde karşıt yönde çalışmalarını sürdürürler. Sonuçta Dr. Erdal Atabek SSK Genel Müdürlüğü’nden ayrılmak zorunda kalır ve ilaç fabrikaları ile ilgili çalışma grubu dağıtılır.

SSK Genel Kurullarında 1970’li yıllar boyunca tartışılan ana konulardan biri SSK’nın ilaç üretimine bir an önce geçmesi olmuştur.

Genel Kurullarda işçi temsilcileri, SSK’da çalışan hekimler ve eczacılar başta olmak üzere tüm sağlık üreticileri SSK’nın ilaç fabrikalarının kurulması yönünde görüş bildirmişlerdir.

Kurum 1979 yılının Mayıs ayında ilaç fabrikasının yapım ve yerleşme çalışmalarını bitirmiş, ilaç ve işletme ruhsatları alınmış ve deneme üretimine başlanmıştır.

Fabrika 17 ilaç için ruhsat almakla birlikte ilk yıllarda bunlardan dört adetinin üretimine başlamıştır. Bu ilaçlar SSK’nın en çok tükettiği ilaç kalemleridir. Örneğin; ağrı kesiciler, antibiyotikler, serumlar, vitaminler.

Bu yıllar ülkenin ekonomik kriz ortamına çekildiği, aslında kapitalist dünyanın girdiği bunalımın derinleştiği ve çıkmak içinde neoliberal ekonomik modelin ilk nüvelerinin görüldüğü yıllardır. Bizde de 24 Ocak Ekonomik Kararları olarak deklere edilen bundan başka bir şey değildi. Tüm bu olumsuzluklara rağmen ilacın seçiminin iyi yapıldığı takdirde, kuruma ekonomik açıdan önemli katkılar sağlayacağı, bu biçimi ile SSK ilaç fabrikasının kamunun toplumsal rolü olarak tanımlanan işlevini yerine getireceği görülüyordu.

1980’den bu yana

Fabrika 12 Eylül askeri darbesini grevde iken karşısında buldu. Fabrikada örgütlü işçi sendikası Petrol-İş Sendikasıdır. Grevin sonuçları açısından değerlendirildiğinde ilaç üretimine ara verilmesi, özellikle serum üretiminin durdurulması SSK’ya çok pahalıya mal olmuş dolayısıyla SSK’dan sağlık hizmeti olan aktif/pasif sigortalılara da pahalıya mal olmuştur. Zira SSK ihtiyacı olan tüm serumları üretebilen konum da iken grevin uzun sürmesi sonucunda SSK serum ihtiyacını çok daha maliyetle Eczacıbaşı ilaç fabrikalarından karşılar hale geldi.

Gerek işçi sendikası olarak Petrol-İş, gerek-

se işveren konumunda ama aynı zamanda işçi kuruluşu olan SSK ilaç fabrikasının o günlerini yaşayan her iki tarafta grevin sonuçlarını değerlendirdiğinde ileriye iyi göremedikleri sürüklendiği sürecin farkına çok sonra vardıklarını paylaştılar. Belki Ruhi Su dizeleri onlar için yazdı.

“Ağaç demiş ki baltaya

Sen beni kesemezdin ama

Ne yazık ki sapım benden

Bak ağacın bilincine sen

Ölen ben öldüren benden”.

Ucuz İlaç Alım Politikası Doğru muydu?

SSK'nın sağlık giderleri içinde ilaç giderleri yıllar içinde artıyordu. 1980'li yıllarda sağlık giderleri içinde ilacın maliyeti %15-17'iken 2001 yılında %44 olmuştur. 1996 yılında ucuz ve eşdeğer ilaç alımı ile ilgili SSK Genel Müdürü Kemal Kılıçdaroğlu bir genelge yayınlamıştı ve SSK çalışanı olarak bu politikaları bizler de desteklemiştik. Ancak ilaç üreticisi firmalar piyasada yer almayan, sadece SSK için ilaç üretmişler ve bu ilaçlardan hastalarla biz hekimler de beklenen faydayı bulamıyorduk. Bu süreç şöyle özetlenebilir.

SSK'ya ucuz, diğerlerine pahalı

Tablo-1: Firmaların yalnızca SSK için ürettiği ilaçlar

İlaç adı	Neotab Tb.
Kutu fiyatı	936.000TL
SSK için ürettiği ilaç	Carlotab Tb.
SSK özel fiyatı	57.000 TL
İlaç adı	Ciflosin 14 Tb.
Kutu fiyatı	1.404.000TL
SSK için ürettiği ilaç	Siprosit 10 Tb.
SSK özel fiyatı	130.000TL
İlaç adı	Demeprazol Kapsül
Kutu fiyatı	936.000TL
SSK için ürettiği ilaç	Erbazol Kap.
SSK özel fiyatı	225.000TL

İlaç firmalarından ucuz ilaç alan SSK, ilaç fiyatlarına zam uyguluyor; böylece SSK'dan sağlık hizmeti alanlar zarara sokuluyor, Emekli Sandığı, Bağ-Kur ve özel kuruluşlar ise ilaç firmalarının SSK'ya uyguladığı ucuz fiyat listesinden yararlanamıyor.

SSK'ya verilen fiyatlara bakıldığında, ilaç işverenleri maliyet fiyatlarını, olduğunun üstünde gösterdikleri, devlet ve vatandaşları zarara uğrattıkları ortaya çıktı. Toprak, Medsan, Yeni İlaç ve Adilna-Sanovel gibi firmaların da aralarında bulunduğu bazı firmalar, SSK'ya ucuz ilaç satarken, Bağ-Kur, Emekli Sandığı ve özel poliklinikler ise bu "ucuz ilaç" fiyat listesinden yararlanamıyor.

Türkiye ilaç pazarının %20'sine sahip olan SSK, indirimli olarak aldığı ilaçları ise hemen piyasadaki fiyatlara eşdeğer ücretlendirerek vatandaşları zarara uğrattırıyor. Kurum, %25 eczası kârı olmadan ve imalatçı fiyatının altında aldığı ilacı SSK'luya parakende fiyatı üzerinden %20 katkı payı ile satıyor. KDV'de ödemeyen SSK ayrıca zamları ilaca yansıtarak, milyarlarca lira kâr elde ediyor. Maliyet fiyatlarının üzerinden %15-20 kâr elde ederek belirlenen ilaç fiyatlarını daha yükseğe çekmek için maliyet fiyatlarını yükselten ilaç firmalarının, SSK'nin ucuz ilaç politikası işlemeye başlaması sonucunda, ilaçları gerçek maliyetinin üzerinde çok fazla kârla satıldığı görüldü.

Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası Ankara Şube üyesi Yalçın Balkıs, ilaç firmalarının 1998 Mayıs ayı içerisinde SSK'ya ilettikleri ilaç özel fiyat listelerinden bir derleme yaptı.

Buna göre, ilaç fiyatlarının nasıl şişirildiğini gösterir tablolar kamuoyuna sunuldu. Adilna-Sanovel İlaç Sanayi Ticaret A.Ş. adlı ilaç firması SSK'ya verdiği fiyat listesinde 5mg'lik 20 tablet Amıokard adlı ilacın 1 milyon 88 bin 791 liraya mal olduğunu, piyasada 1 milyon 706 bin liraya satışa sunulduğunu bildirerek, SSK'ya 746 bin 346 liradan verilebileceğini belirtiyor.

İ.E. Ulagay İlaç Sanayi T.A.Ş. firmasının da aynı şekilde, SSK'ya maliyetinin çok altında ilaç verdiği belirlendi. Onların listesinde de 2 ml Andolar adlı ilacın 510 bin 315 liraya mal olduğu belirtilerek, %15'lik KDV'li piyasa satış fiyatının 799 lira olduğu kaydedildi. Ancak ilaç SSK'ya özel fiyattan 300 bin liraya verildi.

Tablo-2: SSK ilaçlarının 2001 yılı üretimi ve eşdeğerinin piyasa ortalaması ile değerlendirildiğinde SSK'ya katkısı

İlacın Adı	Ölçü	2001 Yılı Üretim Hedefi	Adet Birim Fiyatı	Tutarı	Piyasa Ortalaması	Piyasa Ortalaması ile Fiyat Tutarı
Seskaljin Tb 10 lık	Poşet	4.500.000	376.000	1.692.000.000.000	178	3.011.760.000.000
Seskamol Tb 10 luk	Poşet	2.000.000	204.000	408.000.000.000	250	1.020.000.000.000
Seskasid Tb 12 lik	Poşet	766.700	253.000	193.975.100.000	215	417.046.465.000
Sulfaprim Tb 15 lik	Poşet	233.500	579.000	135.196.500.000	488	659.758.920.000
Sulfaprim Fort Tb 15 lik	Poşet	233.500	828.000	193.338.000.000	294	568.413.720.000
İşaspin 80 mg. Tb 10 luk	Poşet	85.000	102.000	8.670.000.000	215	18.640.500.000
İşaspin 500 mg. Tb 10 luk	Poşet	175.000	162.000	28.350.000.000	331	93.838.500.000
Seroksen 250 mg.Tb 10luk	Poşet	600.000	806.000	483.600.000.000	179	865.644.000.000
Seroksen 500 mg. Tb 12 lik	Poşet	1.250.000	1.780.000	2.225.000.000.000	175	3.893.750.000.000
Seskatidin 20 mg. Tb 10 luk	Poşet	80.000	462.000	36.960.000.000	186	68.745.600.000
Seskatidin 40 mg. Tb 10 luk	Poşet	2.500.000	563.000	1.407.500.000.000	327	4.602.525.000.000
Vitabeks Kaps 15 lik	Poşet	766.700	607.000	465.386.900.000	336	1.563.699.984.000
Seskasilin 500 mg.Kaps 12 lik	Poşet	1.041.700	1.689.000	1.759.431.300.000	282	4.961.596.266.000
Seskasilin süsp. 250 mg	Şişe	151.250	3.220.000	487.025.000.000	125	608.781.250.000
Trimosin 500 mg.Kaps 12 lik	Poşet	591.700	1.702.000	1.007.073.400.000	226	2.275.985.884.000
Trimosin süs. 250mg.100 CC	Şişe	250.000	2.954.000	738.500.000.000	177	1.307.145.000.000
Fizyolojik Gutt 20 cc.	Şişe	400.000	803.000	321.200.000.000	496	1.593.152.000.000
Seskadeks Şurup	Şişe	24.350	1.787.000	43.513.450.000	228	99.210.666.000
Benzalkonyum Cl 100 cc.	Şişe	1.000	824.000	824.000.000	315	2.595.600.000
Benzalkonyum Cl 1000 cc	Şişe	8.500	3.139.000	26.681.500.000	228	60.833.820.000
Hemodializ Sol. 34-5 litre	Bidon	35.000	7.906.000	276.710.000.000	100	276.710.000.000
TOPLAM				11.662.225.150.000		27.969.833.175.000
				TUTAR FARKI		16.307.608.025.000

Burada dikkat çeken SSK'nın ürettiği ilaç gruplarından indirim neredeyse %60-70'lere varıyor olmasıdır.

SSK İlaç Fabrikasının Gelişmesi Neden İstenmemektedir?

Bu sorunun cevabı 20 yıllık SSK ilaç fabrikaları sürecinde bulabiliriz. "Sonucu biliyorsak eğer nedene de bulabiliriz. Çünkü neden sonucun içinde gizli". Şöyle ki, burada amaç; kamunun piyasaya devir ile özel sektörün rekabet dezavantajlarını ortadan kaldırmaya yöneliktir.

1998 yılında SSK'nın piyasada 1 milyon liraya satılan famodin 40 mg etkin maddeli olan mide ilacını 60 bin liraya aldıysa bunun tek nedeni vardır. Kendi fabrikalarında bunu ürettiği içindir.

Kamu sektörü kamu çıkarlarını önde tutan kurumda kararlı olursa özel sektörün haksız kazançlarının sınırlanabileceği görülmüştür.

Uluslararası sermaye yatırımlarını, MAI ve Tahkim gibi antlaşmalarla girdikleri ülkelerin kamusal

olanaklarını kendi alanlarına çevirmektedir. Bütün bunlar olup biterken hepsi globalleşme denilen uluslararası sermayenin etkilerini artırma sürecidir. Bundan dolayıdır ki: SSK'nın ilaç fabrikaları gibi SSK'nın sağlık üniteleri de piyasa koşullarına terk edilme süreciyle karşı karşıyadır.

Değerlendirme

- SSK'nın ilaç fabrikası sonraki yıllardaki tüm engelleme çabalarına karşın bugün işlevini yerine getirebiliyor.

- SSK ilaç fabrikaları yatırım yapılması halinde birçok ilaç kaleminde üretim yapabilecek kapasiteye ulaşabilir.

- SSK ilaç fabrikası bugün için üretimde bulunduğu ilaç gruplarında (üretim girdiğinde) ihtiyacın %90'ını karşılayabilir durumdadır.

- Şu anki üretim kapasitesi ile kurumda üretilen ilaç SSK'nın ilaç harcamaları içinde %2,5 bir paya sahiptir.

Tablo-3: SSK ürünlerinin piyasadaki eşdeğerleri ile maliyet ve fiyat karşılaştırılması

İlacın Adı	Firma Adı	Ambalaj Şekli	İmalatçı Satış Fiyatı	Perakende Satış Fiyatı	Fiyat Onay Tarihi	Adet Birim Fiyatı	Adet Birim Fiyatı SSK'ya %'si
Etkili Madde: 40 mg. Famotidin							
SESKATİDİN 40 Mg.Tab.	SSK	1 X 10	304.774	490.000	26.9.01	30.477	100
NEVOFAM 40 Mg.Tab.	MUSTAFA NEVZAT	1 X 30	1.810.854	2.911.400	14.9.01	60.362	198
GASTROFAM 40 Mg.Tab.	ATABAY	1 X 30	1.967.345	3.163.000	14.9.01	65.579	215
FAMOGAST 40 Mg.Tab.	SABA.	1 X 30	1.986.628	3.194.000	14.9.01	66.221	217
FAMOTEP 40 Mg.Tab.	YENİ	1 X 30	2.007.588	3.227.700	14.9.01	66.920	220
FAMOSER 40 Mg.Tab.	BİOFARMA	1 X 30	2.450.630	3.940.000	14.9.01	81.688	268
FAMEK 40 Mg.Tab.	ABDİ İBRAHİM	1 X 30	3.424.102	5.505.100	14.9.01	114.137	375
GASTROSİDİN 40 Mg.Tab.	ECZACIBAŞI	1 X 30	3.715.130	5.973.000	14.9.01	123.838	406
NEOTAB 40 Mg.Tab.	DEVA	1 X 30	3.847.178	6.185.300	14.9.01	128.240	421
PEPDiF 40 Mg.Tab.	SANOFİ-DOĞU	1 X 30	3.961.437	6.369.000	14.9.01	132.048	433
DUOVEL 40 Mg.Tab.	SANOVEL	1 X 30	4.121.288	6.626.000	14.9.01	137.377	451
DUOVEL 40 Mg.Tab.	SANOVEL	1 X 60	7.039.030	11.317.000	14.9.01	117.318	385
ORTALAMA							326
Etkili Madde: 500 mg. Metamizol							
SESKALJİN Tab.	SSK	1 X 10	203.390	327.000	26.9.01	20.339	100
ANDOLAR Tab.	İ.ETHEM ULUGAY	1 X 20	685.430	1.102.000	14.9.01	34.272	169
DEVALJİN Tab.	DEVA HOLDİNG	1 X 20	736.060	1.183.400	14.9.01	36.803	181
NOVALJİN Tab.	TÜRK HOECHST (AVE)	1 X 20	751.360	1.208.000	14.9.01	37.568	185
ORTALAMA							178

Not: Bu değerlendirme T.C. Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü'nün Kasım 2001 tarihinde onayladığı fiyatlar üzerinden yapılmıştır. Hemodializ Solüsyonunun piyasada muadili olmadığı için karşılaştırma yapılmamıştır.

● Fabrika yönetimleri sundukları raporlarda fabrika açılmadan önceki yıllardaki tüketime ilişkin verilerle göre (hedef kitleye göre) üretim yaptıklarını ancak ellerindeki stokların giderek büyüdüğünü ve talebin giderek azaldığını, buna karşın aynı grup ilaçların özel sektörden alınmaya devam edildiğini açıklamışlardır.

● Fabrika kurulduğu günden buyana en çok tüketilen ilaç grubu olarak belirlenen Alman firmasına ait Novalgindir. Ağrı kesici, ateş düşürücü olarak kullanılan ilaç Sescaljin tablet olarak üretilmiş, maliyet %100 düşmüş ancak son yıllarda ucuz ilaç liste politikaları ile satın alınacak 200 adet ilaç dizilerine girmiştir.

● SSK'nın üretimde bulunduğu ilaç gruplarında piyasadan ilacın alımı engellenmelidir.

Kaynaklar

1. SSK Faaliyet Raporları ve İstatistik Yıllıkları.
2. SSK Sağlık İşleri Genel Müdürlüğü belgeleri.
- 3."Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle İlaç" Dr Semih Şemin TTB Yayınları.
4. "Rakamlarla Türkiye'de Sağlık, İlaç, Eczacılık" Türk Eczacıları Birliği Yayınları.
5. Petrol-İş Sendikası 1997-1999 Yıllığı.
6. "SSK Tarihi 1946-1996" A.Gürhan Fişek, Şerife T. Özsuca, Mehmet Ali Şuğle.
- 7.İnternet Siteleri: Eczacılar Odasının: www.ist.eczakoop.org.tr
 - i. Sağlık Bakanlığının: www.iegm.gov.tr
 - ii. Selçuk Ecz Deposu'nun: www.secukecca.com.tr
 - iii. SSK'nın: www.ssk.org.tr
8. Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (Ankara Şubesi Bülteni).●